

מחצית מהתובעים הייצוגיים שנסוגו מהתביעה קיבלו גמול מבימ"ש

10% מהתובעים הייצוגיים מבקשים להסתלק מתביעתם ולמשוך אותה חזרה - כך עולה ממחקר חדש של עו"ד רונן עדיני; ברוב המקרים מאשר בית המשפט את ההסתלקות מהתביעה, ורק לעתים רחוקות מחויב התובע בהחזר הוצאות משפט לנתבע

06:58 | 28.03.2012 | מאת: **עידו באום**

<< תביעות ייצוגיות רבות מתחילות בקול תרועה רמה ובכותרת בעיתון, אך חלק גדול מהן מסתיים בהתקפלות של התובע הייצוגי ובא כוחו. מחיקתן של תביעות ייצוגיות שנעשית לבקשת התובע בדרך כלל לא מקבלת הד ציבורי. המונח הרשמי לבקשה של תובע ייצוגי למחוק את תביעתו הוא הסתלקות. במרשם התובענות הייצוגיות, שהחל לפעול במאוס 2007, רשומות 1,906 תביעות ייצוגיות, מתוכן נמצאו 177 הסדרי הסתלקות מתביעות בשנים האחרונות. כלומר, כ-10% מהתביעות הייצוגיות הסתיימו בפרישת התובע הייצוגי מיוזמתו - כך עולה ממחקר אמפירי שערך עו"ד רונן עדיני המתמחה בתביעות ייצוגיות ואשר מתפרסם בימים אלה בכתב העת המשפטי "הפרקליט". עם זאת, הנתון אינו ממצה, מאחר שיש תביעות ייצוגיות רבות שעדיין נמצאות בתהליכים, כך שעוד ייתכנו הסתלקויות מהן בעתיד.

החלפת תובע

כאשר תובע רוצה לסגת מהתביעה הוא חייב לקבל את הסכמת בית המשפט לכך, בגלל האופי הייצוגי של התביעה. מה יכול לעשות בית המשפט כשהתובע הייצוגי מעוניין לסגת מהתביעה? "בתביעה ייצוגית, בניגוד לתביעה רגילה, רשאי בית המשפט לפי החוק להורות על חיפוש תובע ייצוגי חליפי באמצעות פרסום מודעה בעיתונות שתזמין תובע חדש להחליף את התובע המקורי", מסביר עו"ד עדיני. מחקרו של עדיני מצביע על כך שרק במקרים נדירים של הסתלקות התובע מחליט בית המשפט לעשות שימוש בסמכותו ולהורות על החלפת התובע הייצוגי. מדוע זה המצב? לעדיני כמה השערות. אחת מהן היא כי "ההסתלקות מתרחשת ממילא בתביעות החלשות יותר, שבהן התובע הייצוגי מבין בעצמו שאין לו סיכוי גבוה להצליח. בתביעה כזו, לאיש אין עניין לחפש תובע ייצוגי מחליף - גם לא לבית המשפט".

סיבה אפשרית שנייה, לדעת עדיני, היא כי "הסתלקויות רבות מתרחשות בשלבים מוקדמים של בירור התביעה, בטרם התרשם בית המשפט אם מדובר בתביעה טובה ואם ראוי להורות על איתור תובע חלופי". סיבה נוספת שמעלה עדיני היא העומס המוטל על מערכת המשפט, שמעודד את בתי המשפט להיענות לבקשת ההסתלקות מבלי לברר את סיבות ההסתלקות ובעיקר - מבלי לבדוק לעומק את טיב התביעה והאם היא ראויה וטובה.

לדעת עדיני, המציאות הזו ראויה לביקורת. הוא משוכנע כי יש תביעות שהתובע הייצוגי אמנם מבקש להסתלק מהן אבל הן אינן תביעות סרק. "יש מקום שבית המשפט יבדוק לעומק אם מדובר בתביעה טובה לכאורה ואם כן, יורה על פרסום מודעה בעיתונות בניסיון לאתר תובע חלופי", הוא טוען.

אגב, לבית המשפט יש גם סמכות למנוע את הסתלקות התובע הייצוגי ולכפות עליו להמשיך בתביעה. ואולם מתוך 177 בקשות ההסתלקות שפורסמו, לא נמצא ולו מקרה אחד שבו כפה בית המשפט על תובע שביקש להסתלק להמשיך בניהול התביעה.

תמריץ או הרתעה

אחת השאלות החשובות במקרה של הסתלקות היא השאלה אם ישולם לתובע המסתלק ולעורך דינו פיצוי כלשהו על המאמץ שעשו בטרם החליטו לסגת, כמו גמול או החזר

הוצאות לתובע ושכר טרחה לעורך דינו. בהתחשב בעלויות של הגשת תביעה ייצוגית, הגמול ושכר הטרחה הם תמריץ להמשך הגשת תביעות בעתיד או להרתעה מפני הגשת תביעות סרק.

שלא במפתיע, אין כיום סכומים ברורים ומקובלים לתשלום לתובע ולבא כוחו במקרה של הסתלקות. כתוצאה מכך, גם אין אחידות בפסיקה מתי ראוי לשלם גמול או החזר הוצאות לתובע המסתלק, ושכר טרחה לעורך דינו.

במקרים רבים מבקשים הצדדים או ממליצים לבית המשפט על הסכומים שיש לפסוק. לפי בדיקתו של עדיני, "יש מקרים רבים שבהם מתערב בית המשפט בהמלצת הצדדים ומפחית מהסכומים המבוקשים, ולעומת זאת יש מקרים לא מעטים שבהם בית המשפט מאשר סכומים גבוהים, כמעט בלא הנמקה", אומר עדיני. מבדיקת הסדרי ההסתלקות שפורסמו עולה כי כ-50% מהמקרים שבהם הוגשו בקשות הסתלקות, כלל לא נתבקש גמול או שכר טרחה. במקרים שבהם כן נתבקש גמול או שכר טרחה, אישר בית המשפט את הסכומים שנתבקשו כמעט בשני שלישי מהמקרים. רק בכשליש מהמקרים, התערב בית המשפט בהמלצת הצדדים והפחית את הסכומים שהתבקשו.

התוצאה הזו נובעת בחלקה מנכונות של נתבעים לשלם סכומים קטנים יחסית כדי לגרום לתובע הייצוגי לסגת מהתביעה מבלי לנהל הליך ממושך. עדיני מציין כי במרבית בקשות ההסתלקות שבהן התבקשו גמול ושכר טרחה נעשה הדבר בהסכמת הנתבע גם ביחס לסכומי הפיצוי לתובע המסתלק ולעורך דינו. רק במיעוט קטן של המקרים, מסכים הנתבע להסתלקותו של התובע תוך התנגדות לבקשתו לקבל פיצוי בגין ההסתלקות. מהמחקר עולה כי רק בשמונה מקרים מבין 177 המקרים שנבדקו, כלומר כ-4% בלבד, נפסקו סכומים גבוהים יחסית של גמול ושכר טרחה במסגרת הסתלקות, העולים על 120 אלף שקל.

הצד השני של הרתעת תובעי סרק הוא הטלת הוצאות משפט. כאשר נדחית תביעה רגילה או ייצוגית צפוי התובע לחיוב בהוצאות. אמנם ידוע כי בתי המשפט בישראל נמנעים מהטלת הוצאות משפט ריאליות המשקפות את העלויות האמיתיות שנגרמו לצד שכנגד, אך בכל זאת, לעתים יכולות ההוצאות המוטלות על הצד המפסיד להגיע עד עשרות ואף מאות אלפי שקלים. עדיני מצא כי מרבית בקשות ההסתלקות כוללות הסכמה של הנתבע לוותר על הוצאות משפט, כנגד ההסתלקות. "את מספר המקרים שבהם עמד הנתבע על הוצאות משפט כנגד הסכמתו להסתלקות אפשר למנות על אצבעות כף יד אחת", הוא אומר. משמעות הדבר היא כי הסיכון של התובע הייצוגי במקרה שבו הוא מחליט להסתלק מהתביעה נמוך ביותר.

עם זאת, בשנתיים האחרונות נרשמו מקרים שבהם חויב תובע ייצוגי מסתלק בסכומים נכבדים. בספטמבר האחרון, קבעה ד"ר מיכל אגמון-גונן, שופטת בית המשפט המחוזי בתל אביב, כי תובע שהסתלק יחויב בהוצאות משפט בסך 50 אלף שקל.

במקרה המדובר הוגשה בקשה לאישור תביעה ייצוגית נגד חברת הסלולר פרטנר, על ידי תובע ייצוגי שטען כי תוכנית המנוי שלו שונתה באופן שהפך אותה לבלתי כדאית עבורו, אך הוא לא ידע מהם תנאי ביטול התוכנית וכיצד לבצע זאת - מאחר שלא נשלחו אליו המסמכים המפרטים כיצד לבטלה. השופטת קבעה כי טענות התובע הייצוגי הן טענות סרק, כיוון שלא טרח אפילו להתקשר בשיחת חינם לחברת פרטנר כדי לברר כיצד לבטל את התוכנית.

"אישור הסתלקות התובע מהתביעה ללא צו הוצאות אינו תומך במוסד התביעות הייצוגיות, אלא להיפך", כתבה אגמון-גונן, והוסיפה כי "תביעה ייצוגית עלולה להביא לנזק כלכלי אדיר ולכן חייבות החברות להתגונן בצורה מעמיקה וראויה כדי להגיש כתב תשובה רציני. שכר טרחה זה מגולגל בדרך זו או אחרת לכלל הלקוחות ובכך יש פגיעה בכלל הציבור".